

LEGAL INSIGHT

Η ΑΜΥΝΑ ΤΟΥ ΕΝΑΓΟΜΕΝΟΥ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΔΟΛΙΕΥΣΗΣ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ - ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ Η ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΘΕΣΗΣ ΒΛΑΒΗΣ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ.

Γιώργος Κεφαλάς
L.L.M. mult., M.Sc.

Η αύξηση των κόκκινων δανείων και οι εντεινόμενες κατά τα τελευταία έτη προσπάθειες των τραπεζών να εισπράξουν τις απαιτήσεις από τα δάνεια που έχουν χορηγήσει έχουν συντελέσει στην αύξηση των δικαστικών διαφορών με αντικείμενο την καταδολίευση δανειστών. Στο παρόν σημείωμα αναλύεται διεξοδικά το ζήτημα του σκοπού βλάβης των δανειστών, προϋπόθεση, τη συνδρομή της οποίας οφείλει να επικαλεσθεί και να αποδείξει ο δανειστής (η τράπεζα). Παρουσιάζονται δε τα στοιχεία και οι ισχυρισμοί που μπορούν να προβληθούν από τον εναγόμενο (οφειλέτη) σε μία τέτοια αγωγή και να οδηγήσουν στην απόρριψη της και την απαλλαγή του από τη σχετική ευθύνη.

ΜΑΡΤΙΟΣ 2018

A. Εισαγωγή

Πριν από περίπου ένα έτος δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα μας άρθρο με τίτλο «*Η άμυνα του εναγομένου στην πολιτική δίκη της καταδολίευσης δανειστών (παυλιανή αγωγή)*». Το άρθρο επικεντρωνόταν στις τυπικές πλημμέλειες της αγωγής, τις οποίες μπορεί να επικαλεστεί ο εναγόμενος και να οδηγήσουν στην απόρριψη της ως απαράδεκτης.

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι πράγματι είναι ιδιαίτερα αυξημένες οι τυπικές απαιτήσεις μίας αγωγής καταδολίευσης (διάρρηξης κατά τη νομική ορολογία), με αποτέλεσμα συχνά να απορρίπτονται για τυπικούς λόγους, δεν αποκλείεται η αγωγή του δανειστή να έχει συνταχθεί ορθώς από τυπική άποψη και, επομένως, να κληθεί το δικαστήριο να εισέλθει στην ουσία της υπόθεσης. Τέτοιες περιπτώσεις οδήγησαν στη σύνταξη του παρόντος σημειώματος, όπου και εξετάζεται ο πλέον πρόσφορος ισχυρισμός που μπορεί να επικαλεστεί ο εναγόμενος σε μία τέτοια δίκη, ώστε να επιτύχει την απαλλαγή του, ήτοι την απόρριψη της αγωγής. **Εστιάζοντας στις περιπτώσεις όπου δανειστής είναι – κατά το συνήθως συμβαίνον – ένα πιστωτικό ίδρυμα, παρουσιάζουμε ισχυρισμούς που τα δικαστήριά μας έχουν δεχτεί ότι στοιχειοθετούν έλλειψη πρόθεσης βλάβης των δανειστών και, επομένως, μη πλήρωση του πραγματικού του κανόνα δικαίου που προβλέπει τη δυνατότητα να κριθεί η μεταβίβαση ενός περιουσιακού στοιχείου ως καταδολιευτική.**

B. Η πρόθεση βλάβης των δανειστών ως προϋπόθεση καταδολίευσης

Η δυνατότητα άσκησης αγωγής διάρρηξης (έτσι ονομάζεται η αγωγή που π.χ. ασκεί μία τράπεζα κατά του οφειλέτη που μεταβίβασε ένα περιουσιακό του στοιχείο και πλέον αδυνατεί να εξυπηρετήσει την οφειλή του) προβλέπεται από τα άρθρα 939-942 του Αστικού μας Κώδικα (ΑΚ). Ιδίως στο άρθρο 939 ορίζεται ότι: «Οι δανειστές έχουν το δικαίωμα να απαιτήσουν κατά τους όρους των επόμενων άρθρων τη διάρρηξη κάθε απαλλοτρίωσης που έγινε από τον οφειλέτη προς βλάβη τους, εφόσον η υπόλοιπη περιουσία δεν αρκεί για την ικανοποίησή τους». Έτσι, π.χ., μία τράπεζα μπορεί να ασκήσει αγωγή με αίτημα τη «ματαίωση» της μεταβίβασης ενός περιουσιακού στοιχείου που ο δανειολήπτης – οφειλέτης πώλησε ή δώρισε, εφόσον ο δανειολήπτης προέβη στην εν λόγω μεταβίβαση με πρόθεση να μην μπορέσει η τράπεζα να εισπράξει την απαίτησή της από το δάνειο και η λοιπή περιουσία του δεν επαρκεί για την ικανοποίησή της.

Απαιτείται λοιπόν, προκειμένου να γίνει δεκτή μια αγωγή καταδολίευσης, να αποδείξει ο ενάγων – δανειστής ότι ο οφειλέτης είχε σκοπό να τον ζημιώσει, ήτοι να καταστήσει αδύνατη την ικανοποίησή του από την υπόλοιπη (πλην δηλαδή του στοιχείου που μεταβιβάστηκε) περιουσία του. Με άλλα λόγια απαιτείται δόλος του οφειλέτη και, μάλιστα, κατά την άποψη που ακόμη κρατεί στη νομολογία, άμεσος δόλος. Πρέπει δηλαδή ο οφειλέτης να γνωρίζει – και όχι απλώς να αποδέχεται ως ενδεχόμενο – ότι η μεταβίβαση του περιουσιακού στοιχείου θα οδηγήσει σε αδυναμία ικανοποίησης της τράπεζας από την υπόλοιπη περιουσία του. Το αν ο οφειλέτης – δανειολήπτης ενήργησε ή όχι με δόλο - και δη άμεσο - κρίνεται κατά τον χρόνο που προέβη στη μεταβίβαση του περιουσιακού στοιχείου. Είναι κρίσιμο, δηλαδή, εάν κατά τον χρόνο εκείνο γνώριζε ότι η μεταβίβαση θα επιφέρει αδυναμία ικανοποίησης της τράπεζας. Εάν, αντίθετα, δεν το γνωρίζει αλλά απλώς το προβλέπει ως ενδεχόμενο, τότε, κατά την κρατούσα πάντα γνώμη, δεν μπορεί να γίνει δεκτή η αγωγή της τράπεζας.

Γ. Στοιχεία που συντείνουν στην απόδειξη ότι ο οφειλέτης δεν είχε σκοπό βλάβης του δανειστή

Η νομολογία των δικαστηρίων μας έρχεται συχνά αντιμέτωπη με το ζήτημα της καταδολίευσης δανειστών, συνήθως μετά από αγωγή τράπεζας κατά δανειολήπτη. Σε πολλές από τις περιπτώσεις αυτές καλείται να κρίνει επί του ισχυρισμού του εναγομένου ότι, κατά τον χρόνο που έλαβε χώρα η μεταβίβαση του περιουσιακού στοιχείου, εκείνος δεν είχε πρόθεση να βλάψει διά αυτής την τράπεζα, αλλά ότι αντίθετα, με βάση την εικόνα που τότε είχε για την περιουσιακή του κατάσταση, θεωρούσε δικαιολογημένα ότι ουδόλως θα ζημιωθεί αυτή. Από την επισκόπηση της νομολογίας έχουμε συγκεντρώσει και παραθέτουμε κατωτέρω στοιχεία και ισχυρισμούς, που μπορεί να επικαλεσθεί ο οφειλέτης – εναγόμενος σε δίκη καταδολίευσης, προκειμένου να αποδείξει ότι δεν συνέτρεχε σκοπός βλάβης των δανειστών του κατά τον χρόνο της μεταβίβασης.

- ❖ Ένα πρώτο στοιχείο σχετίζεται με το κατά πόσον, κατά τον χρόνο μεταβίβασης του περιουσιακού στοιχείου, ο οφειλέτης εξυπηρετούσε ή όχι κανονικά την οφειλή του προς την τράπεζα. Εάν η οφειλή εξυπηρετείται κανονικά, αποτελεί στοιχείο ότι ο οφειλέτης δεν ενήργησε με σκοπό βλάβης της τράπεζας.

- ❖ Κρίσιμη είναι επίσης η φερεγγυότητα του οφειλέτη κατά τον χρόνο της μεταβίβασης. Για παράδειγμα, το γεγονός ότι η τράπεζα, κατά τον χρόνο της μεταβίβασης, θεωρούσε φερέγγυο τον οφειλέτη ή, ακόμη περισσότερο, ότι, σε χρόνο μεταγενέστερο της μεταβίβασης, του χορήγησε νέο/α δάνειο/α, συντείνει στο συμπέρασμα ότι ο οφειλέτης δεν είχε σκοπό βλάβης της τράπεζας.
- ❖ Ειδικά στην περίπτωση που έχει χορηγηθεί στον οφειλέτη από την τράπεζα πίστωση έως ένα πιστωτικό όριο (π.χ. αλληλόχρεος λογαριασμός που του επιτρέπει την εκταμίευση έως 1.000.000 ευρώ) ενδιαφέρει για τον σκοπό βλάβης του δανειστή και το κατά πόσον ο οφειλέτης είχε εξαντλήσει ή όχι το πιστωτικό αυτό όριο. Έτσι, για παράδειγμα, αν κατά τον χρόνο της μεταβίβασης του περιουσιακού στοιχείου ο οφειλέτης είχε πιστωτικό όριο έως 500.000 ευρώ και εξ αυτών είχε εκταμιευτεί μόνον το ποσό των 200.000 ευρώ, το γεγονός αυτό ομοίως συντείνει στο συμπέρασμα ότι ο οφειλέτης δεν ενήργησε με σκοπό βλάβης της τράπεζας.
- ❖ Το γεγονός μάλιστα ότι μετά τη μεταβίβαση του στοιχείου ο οφειλέτης – δανειολήπτης εξακολούθησε – έστω και για μικρό χρονικό διάστημα – να κάνει καταβολές προς εξυπηρέτηση της οφειλής του – συνεκτιμάται από τη νομολογία ως ένδειξη ανυπαρξίας σκοπού βλάβης.
- ❖ Ένα ακόμη στοιχείο που συνεκτιμά η νομολογία είναι η μέχρι τη στιγμή της μεταβίβασης (αλλά και η μετέπειτα) συνεργασία του πιστολήπτη με τον πιστωτή του. **Ομαλή συνεργασία μεταξύ των δύο έως τη μεταβίβαση συνιστά ενδεικτική της έλλειψης πρόθεσης βλάβης από μέρους του μεταβιβάσαντος οφειλέτη – δανειολήπτη.**
- ❖ Επίσης, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η οικονομική και περιουσιακή κατάσταση του οφειλέτη κατά τον χρόνο που έλαβε χώρα η μεταβίβαση του στοιχείου. Ειδικά στην χώρα μας, μεταβιβάσεις που έλαβαν χώρα ιδίως πριν αποκρυσταλλωθούν οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης, έχουν κριθεί ότι δεν έγιναν καταδολιευτικά, όταν αποδεικνύεται ότι η οικονομική κατάσταση του οφειλέτη επιδεινώθηκε δραματικά λόγω της κρίσης, ενώ κατά τον χρόνο της μεταβίβασης δεν μπορούσε ακόμη να προβλεφθεί μία τέτοια επιδείνωση.
- ❖ Η ύπαρξη εμπράγματων ασφαλειών (υποθήκη, προσημείωση, ενέχυρο) επίσης συνομολογεί ότι δεν υπήρξε πρόθεση του οφειλέτη να βλάψει την τράπεζα. Εδώ μάλιστα αξίζει να σταθούμε λίγο περισσότερο. Έτσι, αν το δάνειο εξασφαλιζόταν με προσημείωση σε ακίνητο του οφειλέτη, που κατά τη στιγμή που προέβη αυτός στη μεταβίβαση του περιουσιακού στοιχείου είχε μεγάλη εμπορική αξία, η οποία μετά μειώθηκε, κρίσιμη θα είναι – για την κρίση αν ο οφειλέτης είχε πρόθεση βλάβης της τράπεζας – η αξία όπως εκτιμάται κατά τον χρόνο που έλαβε χώρα η μεταβίβαση. Διότι στον ορίζοντα γνώσης του οφειλέτη, κατά τον χρόνο που προέβη στη μεταβίβαση, εκείνη η αξία υπήρχε.

- ❖ Το ίδιο γίνεται δεκτό και αναφορικά με τυχόν λοιπή περιουσία του οφειλέτη κατά τον χρόνο που προέβη στη μεταβίβαση, η οποία τώρα αμφισβητείται ως καταδολιευτική. Ας πάρουμε ως παράδειγμα έναν δανειολήπτη ο οποίος μεταβίβασε με γονική μέριμνα το έτος 2009 ένα ακίνητο στο παιδί του. Κατά τον χρόνο εκείνο όφειλε υπόλοιπο δανείου ποσού 300.000 ευρώ, αλλά είχε στην κυριότητα του και λοιπή ακίνητη περιουσία αξίας 400.000 ευρώ. Το γεγονός ότι σήμερα η αξία της ακίνητης αυτής περιουσίας έχει μειωθεί κατακόρυφα και εκτιμάται π.χ. στο ποσό των 150.000 ευρώ ουδόλως σημαίνει ότι συνέτρεχε εν προκειμένω πρόθεση βλάβης της τράπεζας. Διότι, κατά τον χρόνο της κατάρτισης της γονικής παροχής, ο οφειλέτης δεν μπορούσε να γνωρίζει την επακολουθήσασα κατακόρυφη πτώση της αξίας των ακινήτων.
- ❖ Επίσης η νομολογία μας έχει κρίνει ότι μεταβίβαση που έγινε από οφειλέτη σε συγγενικό του πρόσωπο, κατόπιν διάγνωσης του οφειλέτη με βαριά ασθένεια, δεν είχε σκοπό τη βλάβη του δανειστή, αλλά την εξασφάλιση του συγγενικού προσώπου και την αποφυγή του μεγαλύτερου φόρου κληρονομίας.
- ❖ Τέλος κρίσιμη είναι και η μεταγενέστερη της τυχόν επελθούσας οικονομικής αδυναμίας συμπεριφορά του οφειλέτη. Έτσι, έχει κριθεί από τη νομολογία ότι, το γεγονός πως *«μεταξύ των μερών έλαβαν χώρα διαπραγματεύσεις για την αποπληρωμή της οφειλής [συνιστά] συμπεριφορά που αντιφάσκει με τους ισχυρισμούς της ενάγουσας [τράπεζας] περί δόλιας απαλλοτριώσεως των περιουσιακών του στοιχείων προς βλάβη της ίδιας»*, ενώ και η μη άσκηση μήνυσης από μέρος του δανειστή για το αδίκημα της καταδολίευσης (για το ποινικό αδίκημα της καταδολίευσης βλ. το άρθρο μας *«Οι δυνατότητες υπεράσπισης στο έγκλημα της καταδολίευσης δανειστών»*) συντείνει στην έλλειψη συνδρομής στο πρόσωπο του οφειλέτη του στοιχείου του δόλου.

Δ. Συμπέρασμα

Εκτέθηκε ανωτέρω μία μόνον από τις περισσότερες προϋποθέσεις στοιχειοθέτησης του αστικού «αδικήματος» της καταδολίευσης, αυτή του σκοπού βλάβης των δανειστών. Οι ισχυρισμοί που μπορεί να προτείνει και τα στοιχεία που μπορεί να προσκομίσει ο εναγόμενος προκειμένου να αποδείξει ότι κατά τον χρόνο της μεταβίβασης δεν εμφορούταν από τέτοιο σκοπό βλάβης της τράπεζας είναι άφθονα. Συνεπώς, ακόμη και σε περίπτωση που η αγωγή του δανειστή δεν φέρει καμία τυπική πλημμέλεια, ο οφειλέτης διατηρεί ακόμη στη φαρέτρα του ισχυρισμούς που μπορούν να οδηγήσουν στην, κατ' ουσίαν πλέον, απόρριψη της αγωγής. Η αναφορά των ισχυρισμών που προηγήθηκε σε καμία περίπτωση δεν είναι περιοριστική, αλλά αποτυπώνει σε αδρές γραμμές ισχυρισμούς που απασχόλησαν τα δικαστήριά μας και τελικώς οδήγησαν σε δικαίωση του εναγομένου. Από τη συνεκτίμηση όλων των παρατιθέμενων και άλλων στοιχείων το δικαστήριο θα αχθεί στο συμπέρασμα· το διακύβευμα είναι μεγάλο και εξίσου μεγάλες είναι και οι δυνατότητες άμυνας του οφειλέτη.

Για περισσότερες πληροφορίες και για εγγραφή στην λίστα ενημερώσεών μας επικοινωνήστε μαζί μας:

ΓΙΑΝΝΑΤΣΗΣ ΚΑΙ ΨΑΡΑΚΗΣ
ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

WWW.YIANNATSI.GR

38, ΚΑΡΝΕΑΔΟΥ, ΚΟΛΩΝΑΚΙ

106 76, ΑΘΗΝΑ

ΕΛΛΑΔΑ

T: (+30) 210 7231076

F: (+30) 210 7231075